

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De SS. Victore, Urbano Et Sapargo MM. In Africa. Ex Martyrologiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

- A agimus. De Willibrordo jam annotavit Sollerius noster, non alium sibi notum præter celebrem Willibrordum, Ultrajectensem episcopum, de quo agendum ad vii Novembris.
- Anna, mater Samuelis, hoc die annuntiata est a Castellano ex Fastis Æthiopum, a Ludolfo editis. Apud Græcos habetur die, ad quem apud nos jam remissa est, ix Decembris.
- Autissiodero Dedicatio cryptarum beatissimi Stephani protomartyris hodie legitur in Martyrologio Autissiodorensi apud Martenium. De S. Stephano protomartyre agitur ad xxvi Decembris.
- Dedicatio ecclesiæ cathedralis Vesontionensis S. Stephani memoratur apud Ferrarium in Catalogo xxvii Decembris.
- Generali, et apud Saussayum. De S. Stephano protomartyre agitur, ut dictum est, ad xxvi Decembris.
- Albitum aut Alvitum, episcopum Legionis in Hispania, hoc die reposuit Ferrarius in Catalogo Generali, et rursus 50 Octobris, utroque loco laudans Marietam, qui nullum assignat diem. Si Ferrario credimus, non colitur Officio ecclesiastico; videtur tamen non carere omni ecclesiastico cultu, ut ex aliis colligi posse videtur. Dari itaque poterit (nisi quis certum diem cultus particularis aut obitus assignaverit) eo die, quo refertur apud Menardum et in Martyrologio Hispanico, xxvii Decembris.

DE S. THEOGENE AUT THEUGENIO AUT THEAGENE

MARTYRE ANTIOCHIÆ.

EX HIERONYMIANIS ET MENÆIS.

J. S.

Hujus Antiocheni Martyris nomen varie prolatum,

Martyrem in titulo propositum magna cum nominis varietate annuntiant apographa Hieronymiana. Florentinus ex suis codicibus, consentiente etiam Blumiano, editit: In civitate Antiochia Theogeni. At Corbeiensis habet: Antiochia Theogeni. Epternacensis: In Antiochia Theotisti. Richenoviensis: Et in Antiochia Theotisti. Augustanus sine loco: Theogeni, uti et Gellonensis. Labbeanus vero: Theogeni. Corbeiensis brevior: In Antiochia Theogeni. Antiquissimum apud Martenium tom. VI Collectionis amplissimæ: Et S. Theogenis. Appendix Adonis: In Antiochia, S. Theogenii. In Auctaribus Bedæ ex codice Atrebatensi: In Antiochia natalis S. Theogenis. Grevenus, corrupto nomine, habet: Antiochiæ, Cheugenii. In Martyrologio Ms. S. Maximini, cujus habemus apographum, ita legitur: In Antiochia sancti Theogenis. Singulare est, quod habetur in Florario Ms.: In Antiochia sancti Theogenii episcopi et confessoris. Verum auctor Florarii non tantæ auctoritatis est, ut probabile nobis faciat, episcopum et confessorem fuisse, quem reliqui ut Martyrem celebrant. Ex allegatis observo, de palæstra Martyris Antiochia consentire omnes codices, in quibus illa non omittitur; secundo, unum dumtaxat Martyrem Antiochiæ annuntiarum, cujus nomen videtur Theogenes fuisse, ut unum apud Græcos annuntiarum videbimus. Quod enim Thugenus et Theugenus vel Theugenius apud varios scribitur, ex modica nominis Græci apud Latinos corruptione verisimiliter factum est.

unde duos credidit Florentinus,

2 Major est diversitas nominis in duobus bonæ notæ codicibus, cum in altero Theotistus, in altero Theotistus vocetur. Hinc Florentinus in Annotatis suspicatur, duos fuisse Martyres, Theotistum et Theogenem, allegatque pro ea opinione Martyrologium Aquisgranense sibi a Bollando nostro communicatum. In dicto Martyrologio, quod ante me

habeo, post elogium duorum Ewaldorum hæc sequuntur: Eodem die in Ægypto, Marci et Marciani. Candidi. In Antiochia Theotisti. Eugeni. Victoris. Leodegari. Ampimi. At de his Florentinus: Quamquam confusa nomina sint, videtur tamen pro Theotisto simul et Thugenio attestari. Et pro confirmatione opinionis aut suspicionis suæ laudat Menologium Sirtletianum, in quo memoratur Theogenes et Theotecnus cum Aducto.

5 Verum nequeo suspicionem illam Florentinii pro conjectura satis probabili admittere, cum quia in codice illo Aquisgranensi multa sunt corrupta et confusa, ut nomen Eugeni oriri potuerit etiam ex corruptione alterius. Si autem Eugeni revera positum sit pro Theogeni, unus codicis auctoritas nequit sufficere ad Theotistum simul et Theugenium admittendum: nam collector Martyrologii, cum in alio codice vetustiore inveniret Theotistum, in alio Theugenium dictum, credere potuit, diversos esse Martyres, et utrumque nomen ponere. At nos uni Martyrologio contra auctoritatem reliquorum omnium, in quibus unicus ponitur Martyr Antiochenus, credere non debemus. Græci non juvant opinionem Florentinii, etiamsi Menæa non modo Theogenem et Theotecnum, sed etiam Theotistum annuntiant, cum singuli ponantur seorsum, et diversis etiam supplicibus legantur coronati, ut ex illis nequeant asseri duo socii Antiocheni, etiamsi quis omnes pro certis habere velit.

4 Qui ex illis probabiliter idem est cum Martyre Antiocheno in Hieronymianis relato, in Menologio Sirtletiano sic annuntiat: Eodem die commemoratio sancti martyris Theogenis, qui pro Christi confessione ignis flammam pertulit. In Menæis brevissime memoratur, additis tamen his versiculis.

Ὁς ἦλθεν ἐν χροῖ τῆς πυρᾶς Θεαγένης;

Εἰσῆλθεν αὐτὸν, ὃ παραχθῆεις τῆ θεία.

Ut venit ad pyram Theogenes, Illam ingressus est, non turbatus spectaculo. Non Theogenes, sed Theogenes, non hic scribitur. Plura de hoc martyre non habemus.

quod non videtur probabile.

Idem forte apud Græcos memoratus.

DE SS. VICTORE, URBANO ET SAPARGO MM.

IN AFRICA.

EX MARTYROLOGIIS.

J. S.

Hi tres Martyres in Hieronymianis memorati,

Tres Martyres in titulo propositi satis constanter in Fastis Hieronymianis annuntiantur, et ex illis ad alios quosdam fluxerunt. Apud Florentinum ita legitur in textu Martyrologii: In Africa Victoris. Urbani. Separgi. Epternacense habet: In Africa Victoris, Urbani, Sapargi. Cor-

beiense: Africa Victoris, Urbani, Sapargi. Blumianum similiter consentit. In codicibus contractoribus aliquid etiam de his Martyribus legitur. Duo in Richenoviensi sic memorantur: In Africa Victoris, Urbani. In Augustano omnes tres leguntur, sed mixti aliis sequentibus, nominibusque luxatis, hoc modo: Aphr. (id est, Africa) Victoris... Scapargi (pro Sapargi) Orbani (pro Urbani.) In Labbeano Afri

A Afri ponitur pro Africa, sed integra Martyrum nomina sic leguntur : Victoris, ... Sapargi, Urbani. In Gellonensi : Africa Victoris, ... Sapargi, Urbani. Martyrologi, qui viii et ix sæculo floruerunt, de his nihil tradiderunt.

et in aliis ali-
quot recentioribus.

2 Attamen eorum Martyrologiis aliqua de hisce deinde addita sunt. Nam in Appendice Adonis recte sic leguntur : In Africa, Victoris, Urbani, Sapargi. Grevenus in Usuardo sic edidit : In Africa Victoris, Urbani, Sapargi. Item codex Florentinus meminit Sanctorum martyrum Victoris et Spargi, pro Sa-

pargi. In duobus Bedæ codicibus auctis legitur : In Africa Victoris, Urbani. In aliis quoque, quos mitto, mentio est solius Victoris. Omnes etiam tres leguntur in Florario Ms., sed sine loco. Plura de his Martyribus dicenda non habemus. Seorsum passos puto a tribus sequentibus, qui in Martyrologiis sequuntur et continuo dabuntur, quia illis in omnibus accuratioribus Martyrologiis præponuntur voces et alibi. Castellanus Sapargum expresso nomine, et duos alios Martyrologio suo Universali inseruit.

AUCTORE
J. S.

DE SS. FELICE, AMPONO VEL AMONIO, ET CASTO MM.

EX MARTYROLOGIIS.

In omnibus fere Martyrologiis, ex quibus supra tres Martyres dedi, mox alii tres sequuntur, non expresso Martyrii loco. Florentinus in textu sic habet : Et alibi Felicis. Amponi. et Casti. Codex Epternacensis plane consonat, uti et Blumanus. Modica differentia unius nominis est in Corbeiensi : Et alibi, Felicis, Amponii, Casti. In Gellonensi videntur Africæ attribui, utpote Africanis immixti, et nomina sic efferuntur : Amponi, ... Felicis, Casti. Ita plane in Labbeano. In Augustano duorum tanquam fit mentio, corrupto unius nomine, scilicet Amonii, pro Amponi, et Felicis. In

Richenoviensi, omisso uno, sic legitur : Et alibi, Felicis et Casti. Appendix Adonis omnes exhibet hoc modo : Et alibi, Felicis, Amponi (pro Amponi) et Casti. Florarium Ms. meminit Felicis et Casti et aliorum multorum. At ultima verba forte sine auctoritate sunt addita. Editio Usuardi Lubeco-Coloniensis tantum meminit Felicis et Casti. At Grevenus habet : Et alibi, Felicis, Ammonii (pro Amponi) et Casti. Horum etiam fit mentio in auctis Bedæ codicibus, sed parum accurate, cum in aliquibus jungantur cum Victore Africano. Ex recentioribus Maurolycus duos e tribus sic commemorat : Item sanctorum Felicis et Casti.

E

DE S. CANDIDO VEL CANDIDA M.

ROMÆ.

SYLLOGE.

SÆCULO III
VEROSIMILIUS.
Candida seu
potius Candidus martyr,
qui ab Usuardo

In variis Martyrologiis Hieronymiani apographis unus hodie Romæ martyr recte annuntiat; ast cum uno eodemque modo non efferatur in his omnibus, dubium fit, virilisne, an feminei sexus existiterit. In Epternacensi seu S. Willibrordi apographo signatur : v. Non. Oct. Romæ Candida; in Richenoviensi vero, seu Divitis-Augiæ in Germania : v. Non. Oct. Romæ Candidi. Florentinus in eruditis Annotationibus, quas ad hunc diem Lucensi suo apographo subdit, posteriorem lectionem præfert, quod hanc plures Hieronymiani codices cum Romano hodierno, Usuardo aliisque hagiologis exhibeant. Florentini opinionem, ut probabilior, propense amplector, tum quod Epternacense apographum, quamvis antiquissimum, mendis non careat, tum quod Usuardus, ex quo Martyrologii Romani reformatores alique martyrologi hausere, annuntiationem hodiernam, qua S. Candidum, non Candidam, scribit, ex antiquis monumentis, diversis ab Hieronymianis apographis, haud dubie deprompserit. Etenim illa S. Candidum non tantum Romæ, sed etiam Romæ ad Ursum pileatum consignat, quæ positio cum in Hieronymianis non exprimitur, necesse est, ut hanc ex aliis antiquis documentis acceperit.

alisque Romæ
ad Ursum pileatum hodie
ponitur;

2 Cum nihilominus, quæ qualivæ hæc existierint, compertum non habeam, laudatam Florentini opinionem non quidem ut certam, sed ut probabilior, quemadmodum jam dixi, admitto. Hinc etiam fit, ut pro certo nequeam edicere, rectene, an male, S. Candidus ad Ursum pileatum ponatur. Romanum interim hodiernum, plurimique Fasti sacri recentiores, Usuardum hic etiam secuti, S. Candidum hodie sic memorant : Romæ ad Ursum pileatum S. Candidi martyris. Belinius tamen Sanctum Romæ breviter sic annuntiat : Romæ sancti Candidi martyris. Forte ejus ad Ursum pileatum positionem habuerit suspectam. Ut ut sit, nihil est, cur hic Usuardo fidem abrogandam, indubie pronuntiem.

Quapropter cum per positionem illam locus, ubi sanctus Martyr proxime a martyrio fuerit a fidelibus depositus, verosimiliter designetur, operæ pretium fuerit, quo ille utcumque innotescat, nonnulla hic in medium proferre; cum id præsertim ad tempus, quo Sanctus martyrio coronatus sit, lato saltem qualicumque modo definiendum conducatur. Antonius Bosius, et post hunc Paulus Aringhus in Roma sua subterranea duo, ad Ursum pileatum posita, distinguunt cœmeteria, Romæ persecutionum tempore Christianorum obsequio quondam destinata. Horum alterum extra urbem via Portuensi ad aliquam Ursi Pileati, unde et cœmeterii ad Ursum pileatum nomen acceperit, figuram situm fuit; alterum intra urbem, ubi nunc exstat ecclesia S. Bibianæ, in Esquilis, regione Romæ antiquæ quinta, in vico Ursi pileati per Sextum Rufum lib. de Regionibus urbis memorato, a quo et hoc vel certe ab aliqua Ursi pileati figura sibi vicinia cœmeterii ad Ursum pileatum nomen pariter induerit.

3 Primum, ut ex iis, quæ laudatus Aringhus non ante sæculum in passus est, si positio illa locum, lib. II cap. 19 num. 1 et 3 affert, recte consequitur, nec citius quam sæculo tertio, nec serius quam anno 269 fuit exstructum. Secundum vero, uti idem Aringhus lib. IV cap. 42 num. 5 docet, sub impio Juliano Apostata, atque adeo non ante sæculum quartum, media sui parte jam præterlapsam, initium accepit. In alterutro ex his cœmeteriis, si modo vera sit Usuardi annuntiatio, sensuque, quem supra assignavi, intelligenda sit, Sanctus terræ a fidelibus indubie fuit mandatus. Quapropter cum ditorum cœmeteriorum antiquius ante sæculum tertium non fuerit exstructum, necesse est, ut et S. Candidus, qui vel in illo vel in altero minus antiquo sepulcrum obtinuit, ante idem sæculum tertium martyrii palmam non fuerit adeptus. Atque ita quidem discimus, Sancti nostri martyrium nec primo, nec secundo æræ Christianæ sæculo posse affigi; ast num tertio vel quarto potest innecti? Cum plures Romæ Christiani sæculo tertio quam quarto passi reperiantur, malo ego S. Candidi martyrium ad sæculum tertium referre,

C. B.

F